

Oponentský posudek

na dizertační práci

MUDr. Martina Hampla:

„Venae emissariae, vena emissaria mastoidea a komplexní pohled na retrosigmoideální kraniotomii“

Oponent:

Prof. MUDr. Josef Stingl, CSc.

Ústav anatomie 3. LF UK v Praze

1. Úvod

Předkládaná dizertační práce má rozsah 89 stran (+ dvě strany popisu tabulek a obrázků), v nichž je zařazeno 30 obrázků (23 barevných) a 9 tabulek. Práce je zvyklým způsobem uvedena českým a anglickým abstraktem, po kterých následuje osm kapitol vlastní práce a je ukončena českým a anglickým závěrem. Každá pracovní kapitola je zakončena souborem použitých citací, kterých je celkem 142.

Práce má charakter klinicko-anatomické studie, jejímž obsahem byla prezentace nově vytvořené disekční laboratoře, určené pro nácvik dílčích neurochirurgických operačních postupů a technik, vypracování osteologické popisné studie orientované na morfologii retromastoidální oblasti, analýza výsledků vlastního souboru pacientů operovaných pro mikrovaskulární dekompresi při neuralgii trigeminu, a konečně vyhodnocení dvou souborů metodicky odlišných CT snímků studovaného prostoru. Konečným záměrem studie pak bylo komplexní zhodnocení stavu aktuálních anatomických poznatků, klinických zkušeností a stanovení možných budoucích postupů při nácviku optimální techniky neurochirurgického řešení problematiky mostomozečkového úhlu.

2. Všeobecné zhodnocení

Dizertace je napsaná velmi dobrou češtinou a pěkně se čte. Její členění je přehledné a dobře uspořádané do tématicky navazujících kapitol: po Úvodu a Stanovení cílů následuje kapitola popisující historii neurochirurgie mostomozečkového úhlu z místního i celosvětového pohledu, následuje krátký popis disekční laboratoře, nově vytvořené na Anatomickém ústavu LFUP, a po něm dvě nejrozsáhlejší kapitoly, věnované klinické problematice retrosigmoidální kraniotomie (s analýzou vlastního souboru) a klinické anatomii foramen mastoideum. Po nich následuje kratší, ale velmi zajímavá a pro samotnou dizertaci rovněž stěžejní kapitola neuroradiologická, srovnávající kvalitu zobrazení studovaných struktur pomocí klasického CT a metodou HRCT.

Všechny kapitoly se opírají o velmi kvalitně zpracované literární zdroje, obsahující jak klasické, tak recentní adekvátní údaje. Velmi vysoce je také třeba zhodnotit kvalitu obrazové dokumentace, která je velmi instruktivní a má vysokou výpovědní hodnotu.

3. Dílčí poznámky

- *Historie*: velmi dobře zpracovaná kapitola, stručně, ale přehledně informuje o vývoji chirurgických přístupů k uvedeným problematikám.
- *Experimentální část*: je nade vše pochybnost, že laboratoř, materiálně i metodicky vybavená pro trénink operačních postupů a technik, má obecně zcela mimořádný edukační význam. Protože jako oponent pocházím z pracoviště, orientovaného na problematiku tréninku endoskopických výkonů na anatomickém materiálu, vysoce kladně hodnotím zaměření i dosažené výsledky dizertanta a doporučuji pokračování v této aktivitě.
- *Retrosigmoideální kraniotomie*: problematika je prezentována velmi extenzivně a komplexně. Vlastní soubor 50 pacientů je srovnáván s literárními daty o 6847

pacientech, pocházejících ze 122 publikací – z tohoto pohledu je možné tento materiál považovat za velmi dobře zpracovanou meta analýzu, a proto i tuto kapitolu hodnotím velmi pozitivně.

- *Anatomie*: ústřední bod celé studie, foramen mastoideum, byl zpracován a je prezentován v širokém klinicko-anatomickém záběru. Použitý materiál (téměř 300 lebek) poskytl dobrou možnost pro objektivizaci získaných výsledků. Jejich interpretace je těsně vázána na vztah k příslušnému úseku žilního řečiště – vv. emissariae - i k jeho klinice. Velmi pozitivně hodnotím především to, že získané výsledky statisticky zcela nesouhlasí s ostatními soubory – protože zejména tím je zdůrazněna potřeba zcela individuálního vyšetřovacího, diagnostického i operačního přístupu ke každému pacientovi, u něhož je třeba tento výkon provést.
- *Neuroradiologie*: obsah této kapitoly podtrhuje závěr mého předešlého názoru: není totiž vůbec pochyby o tom, že jedině HRCT je v současnosti metodou volby pro detailní vyšetření retromastoidální oblasti před předpokládanou intervencí v úhlu mostomozečkovém.

4. Otázky a poznámky k dizertaci

K posuzované dizertaci mám čtyři otázky a jednu poznámku:

- ke kapitole 4.3 – budoucnost laboratoře: ***jakou metodu hodlá autor zavést*** v laboratoři pro studium cévního nástřiku?;
- 5.1., str. 24: pro laika je těžké pochopit anatomii výrazu „***otevření likvorových cest***“ – je možné to jednoduše popsat slovně a anatomicky pro laika srozumitelněji?;
- 5.2., str. 27 a 28, ale i dále: autor promiscue používá termíny „***mostomozečkový kout***“ a „***mostomozečkový úhel***“ – v latinské i anglické verzi TA je uveden jedině „úhel“ (i když oponent uznává, že vzhledem k prostorovému uspořádání krajiny by byl „kout“ vhodnější – tak co s tím?, ***je to termín obecně užívaný v neurochirurgii, radiologii atd.?***);
- obecně k ***použití anatomických termínů***: v řadě případů je autor evidentně ovlivněn *anglickou literaturou* a odchyluje se od Terminologia anatomica, např. na str. 54 – 55: v. cerebri magna, vv. cerebelli superiores et inferiores, fossa cerebri lateralis, anebo užívá *termíny obvyklé v klinické praxi, ale bez vazby na anatomii*: str. 71 - sinus occipitomarginalis; ***není možné více dbát o větší přesnost a správnost v užívání anatomických termínů?***;
- a konečně ***důrazná poznámka k řadě citací, uvedených u obrázků a tabulek***: ve velkém počtu případů jsou sice uvedeni autoři a rok publikace, v citacích ale nejsou vůbec zmíněni (obr. 6, 23, Tab. 4, 9 a 13), celkem se jedná asi o 40 případů.

5. Celkové shrnutí

Po komplexním zhodnocení předložené dizertace jsem dospěl k názoru a přesvědčení, že autor zadané téma, významné z teoretického (disekční laboratoř) i klinického (klinická anatomie venae a foramen mastoideum) pohledu zpracoval velmi dobře. K řešení stanovených cílů zvolil vhodnou metodiku i dostatečný materiál a dokázal na postulované problémy vyhovujícím způsobem odpovědět. Jak je z předchozího

odstavce patrné, našel jsem v práci několik poněkud sporných bodů, na které si žádám dizertantovu odpověď. Kromě toho jsem v textu našel celou řadu drobných překlepů – jejich soubor jsem předal dizertantovi a zde je neuvádím, protože se jedná o marginálie, kterým vůbec není nutné se v oponentském posudku věnovat..

Celkově mohu tedy konstatovat, že záměry a cíle dizertace tak byly po mém soudu beze zbytku splněny.

Současně dizertant prokázal velké nadání k samostatné a systematické vědecké práci, jeho dizertační práce je vysoce kvalitní po stránce vědecké, jazykové i grafické.

Dospěl jsem tudíž k názoru, že předložená dizertační práce kolegy MUDr. Martina Hampla splňuje všechny zákonem předepsané požadavky, nutné pro udělení titulu PhD.

Doporučuji ji proto přijmout k obhajobě a přimlouvám se za její jednoznačně pozitivní posouzení.

Praha, 9.5. 2018

Prof. MUDr. Josef Stingl, CSc.
Ústav anatomie 3. Lékařské fakulty UK
Ruská 87
100 00 Praha 10

Lékařská fakulta
Univerzity Palackého
v Olomouci

Oponentský posudek disertační práce

Uchazeč: MUDr. Martin Hampl

Pracoviště: Neurochirurgická klinika LF Univerzity Palackého v Olomouci a FN Olomouc

Téma disertační práce: Venae emissariae, vena emissaria mastoidea a komplexní pohled na retromastoidální kraniotomii

Oponent: doc. MUDr. Ondřej Kalita, Ph.D., MBA

Pracoviště: Neurochirurgická klinika LF Univerzity Palackého v Olomouci a FN Olomouc

Text posudku

Dizertační práce MUDr. Martina Hampla se zabývá anatomicko-klinickou problematikou retromastoidálního kraniotomií, tedy intrakraniálního přístupu do zadní jámy lební, přesněji do širší oblasti mosto-možečkového koutu. Jde o poměrně malou anatomickou oblast, ve které se ale vyskytují závažné patologie. Právě na správném pozici hlavy a těla a samozřejmě na vlastním uložení a velikosti retromastoidální kraniotomie velmi závisí přehledné a bezpečné řešení nitrolebního problému.

Pan MUDr. Martin Hampl si vybral stále aktuální téma. Vzhledem k anatomickým souvislostem je i pouhá retromastoidální kraniotomie stále zatížena závažnou morbiditou a výjimečně i mortalitou. Správné předoperační vyšetření a plánování tyto rizika snižují.

Vlastní práce je psána dobrou, srozumitelnou češtinou. Text neobsahuje žádné podstatné formální nedostatky.

Základními východisky jsou existence disekční laboratoře, které je provozována společně s Ústavem normální patologie LF UPOl a dále vlastní soubor pacientů, u kterých byl retromastoidální kraniotomie přístupovou cestou k nitrolební afekci.

Zvládnutí strategie nitrolebních přístupů je základem úspěchu neurochirurgické operace. Návuk správných operačních technik se provádí v disekční laboratoři, na kadaverozních preparátech, kde si lze osvojit základní anatomické souvislosti.

V úvodu klinické části autor probírá vývoj polohy těla, hlavy a operačních technik využívaných při retromastoidální kraniotomii. Autor pokračuje výčtem indikací retromastoidální kraniotomie, z níž si vybírá neuralgie V. hlavového nervu. Na souboru pacientů, s touto diagnózou, retrospektivně hodnotí výsledky léčby pomocí techniky mikrořovaskulární dekomprese. V konečné části práce autor, opět na souboru pacientů, hodnotí charakter, uložení a výskyt venózních emisarií v oblasti sinus transversus a sigmoideus, které jsou anatomickými limity retromastoidální kraniotomie. Tyto emisaria bývají významným zdrojem

peroperačních komplikací, a proto jejich předoperační identifikace je žádoucí. V případě plánování retromastoidální kraniotomie autor doporučuje, mimo standardní MRI sekvence mozku, ještě doplnit CT vyšetření lebky v tenkých řezech v kostním okně. Takto lze identifikovat umístění a potenci emisárie v místě plánované kraniotomie.

Autor se postupně vypořádal se všemi stanovenými cíli.

Částečným limitem práce je retrospektivnost. Přesto oceňuji množství pacientů, kteří byli do studie zařazeni. Autor správně připomněl nutnost pokračování v dalším výzkumu s využitím dalších modalit MRI vyšetření.

Dotazy oponenta:

Nemám dotazy

Na základě výše uvedeného konstatuji, že dizertační práce MUDr. Martina Hampla odpovídá svým rozsahem a obsahem podle § 47 VŠ zákona 111/98 Sb. a nárokům kladeným na dizertační práci. Na základě toho **DOPORUČUJI** její přijetí jako podklad pro obhajobu disertace a na jejím základě **DOPORUČUJI** udělení titulu Ph.D. v daném oboru.

V Olomouci, dne 4.5. 2018

doc. MUDr. Ondřej Kalita, Ph.D., MBA

Neurochirurgická klinika LF Univerzity Palackého v Olomouci a FN Olomouc